

теми природи, які допомагають педагогу зрозуміти дитячу творчість не лише як феномен дитинства, але й як феномен ставлення до навколишньої природи. Дійсно, дорослих завжди дивує здатність дітей створювати багатющий уявний світ, перевтілюватися і ставати його учасником (наприклад, в ігровій діяльності), зливатися в процесі художньо-ігрової діяльності з тим, що придумав і втілив у результаті власного творчості. Вражає й потужний розвиток дитячої емпатії саме в процесі творчості. Коли дитина створює творчий образ «своєї природи», вона ніби привласнює (суб'єктивує) її на особистісному рівні. І в цьому уявному образі все неживе стає живим, мислячим, значущим. Персоніфікуючи природу, дитина ніби заново вчиться розуміти її «мову» і аналізувати свої відчуття. В неї прокидається потреба співпереживання. Все це утворює надійний ґрунт для екологізації світовідношення маленьких українців.

Таким чином, активний культурний діалог європейської та східної систем виховання вже розпочато. У нього є гарні перспективи для розвитку, оскільки освітяни всіх країн повинні об'єднати зусилля на шляху до гармонізації стосунків людства з довкіллям. Інвайронменталізм як нова філософія життя на Землі здатна вказати педагогіці нові шляхи концептуального і технологічного розвитку.

DOI: 10.51587/9798-9895-14625-2024-117-133-144

ЛИСЕНКО Світлана,
канд. пед. наук, старший дослідник,
Папський католицький університет Парани,
ORCID ID: 0000-0001-9651-6500
Бразилія

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ СУБ'ЄКТІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Діяльність закладів вищої освіти (ЗВО) України спрямована на підготовку «конкурентоспроможного людського капіталу для високо-технологічного та інноваційного розвитку країни та створення умов

для освіти протягом життя, самореалізації особистості, забезпечення потреб суспільства, ринку праці та держави у кваліфікованих фахівцях»¹. У цьому контексті необхідно спрямовувати зусилля науково-педагогічних працівників (НПП) на формування у суб'єктів освітнього процесу професійної готовності, зважаючи на сучасну складну обстановку в умовах війни. Психологічний стан студентів в Україні відчутно погіршився через війну, що впливає на психіку населення, зокрема й суб'єктів освітнього процесу. Зокрема У. Б. Михайлишин зазначає, що у суб'єктів освітнього процесу «спостерігалась висока поширеність (від 66,7 % до 95,8 %) таких емоційних симптомів, як занепокоєння, підвищення тривожності; похмурий настрій; підозрілість; зменшення почуття впевненості в собі; почуття відчуженості; втрата інтересу до життя та зниження самооцінки, поява почуття провини»².

Згідно з керівними документами в освітянській сфері у ЗВО має бути скореговано зміст і терміни освітнього процесу з урахуванням підвищених вимог до професійних якостей майбутніх фахівців. Швидкі зміни, що відбуваються у суспільстві, технологіях, вимагають від фахівців як «професійних, так і загальних компетентностей, зокрема здатності навчатися, критично та системно мислити, програмувати, працювати в умовах невизначеності, креативності. Тому метою (місією) вищої освіти в Україні є інтелектуальний, культурний і професійний розвиток особистості та запровадження державної програми постійного професійного розвитку» суб'єктів освітнього процесу³.

Як зазначає Ж. Гімарайнш, «освіту потрібно трансформувати, щоб йти в ногу з новою культурою, знаючи наявні технологічні ресурси, які можуть бути корисними; розуміти процес цифрової трансформації на різних рівнях навчання, як це може бути відображено в освіті; аналізувати, розуміти та діяти відповідно до поведінки студентів, народжених у цифрову еру, реагуючи на інтереси студентів XXI століття»⁴.

1 Про вищу освіту : Закон України від 1 липня 2014 року № 1556 (зі змінами, редакція від 27.12.2023). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/1556-18>. (дата звернення 01.03.2024 р.).

2 Михайлишин У. Б., Сухан В. С., Анталовці О. В. Психологічний стан здобувачів вищої освіти в період воєнного стану. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Психологія*. 2023. № 2. С. 27–33. DOI: <https://doi.org/10.32782/psy-visnyk/2023.2.5>.

3 Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки. Розпорядження КМУ від 23 лютого 2022 р. № 286-р. Київ. *Урядовий кур'єр* офіційне видання від 15.04.2022. № 87. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-%D1%80#Text>.

4 Guimaraes Junior, J. C.; Bueno Vieira, F.; Bonfim Santos, L. C.; Carneiro Braga, F.; De Santana, M. C.; Santos Cabeleira, M. D.; Araújo De Alencar, K. R.; Soares Corrêa, L. A.; Ferreira Dos Santos, J. D. (2022). Práticas contemporâneas no processo ensino aprendizagem. *Revista científica acertte*, [S. l.], v. 2, n. 12, p. 212-219, 2022. DOI: 10.47820/acertte.v2i12.119. Disponível em: <https://acertte.org/index.php/acertte/article/view/119>. Acesso em: 8 fev. 2024. (дата доступу: 08.02.2024).

Вимоги як нового стандарту вищої освіти для підготовки суб'єктів освітньої діяльності, так і нової освітньої моделі професійного розвитку майбутніх фахівців актуалізували необхідність евристичного застосування методологічних засад їхньої професійного розвитку (ПР) за певними напрямками майбутньої діяльності. Важливу роль у подальшому формуванні такого рівня підготовки має відігравати науково обґрунтована система ПР майбутніх фахівців.

Для забезпечення ефективності ПР у контексті нової моделі освітнього процесу у ЗВО необхідно підходити концептуально, із застосуванням наукових принципів, активних форм, методів та прийомів навчання, моделювання умов майбутньої діяльності, оптимальних дій та їх послідовності, що, безперечно, посилить практичну складову професійної підготовки. Визначення ефективних напрямів підвищення рівня ПР майбутніх фахівців доцільно розпочати з розгляду наукових принципів. Вони є оптимізуючим чинником для формування фахівців із супремальним рівнем професійної підготовки, для вдосконалення самої системи ПР фахівців та їхньої якісної академічної підготовки.

Під час ПР майбутніх фахівців першочерговим є принцип науковості, який важливий для всієї системи їхньої підготовки та майбутньої професійної діяльності. Цей принцип передбачає не лише системну діяльність та плановірність, єдність та обґрунтованість цілей, змісту та методик ПР майбутніх фахівців, а й те, щоб усі методики, які використовуються, були валідними та реліабільними. Така наукова обґрунтованість методик ПР суб'єктів освітнього процесу дасть змогу уникнути суттєвих помилок під час їх застосування.

Загальнонауковий принцип системного підходу до вивчення особистості та діяльності є вирішенням поставленої проблеми на рівні методології. Відповідно до нього професійний розвиток розглядаємо як систему, яка підпорядковується принципам структурування, цілісності, ієрархічності і взаємозалежності системи і зовнішнього середовища. Системний підхід передбачає визначення цілей і завдань, створення концепції (основних напрямів, стратегії їх реалізації, програми і методики) професійного розвитку майбутніх фахівців; визначення структурних компонентів моделі; встановлення характеру взаємозв'язку між ними; виявлення рівнів і критеріїв оцінки результативності; вибір форм, методів, засобів реалізації певної програми. Також важливо брати до уваги принципи навчання (фахової спрямованості, науковості, систе-

матичності, наступності, наочності, розвиваючого навчання, елементності, поетапності, доступності навчання, індивідуального підходу до студентів, їх активності, єдність педагогічної теорії та практики), а також методологічні підходи до організації процесу професійного розвитку (компетентнісний, суб'єктно-діяльнісний, мотиваційний, системний, контекстний).

Застосування суб'єктно-діяльнісного методологічного підходу до ПР майбутніх фахівців є досить обґрунтованим, оскільки майбутні фахівці є рівноправними партнерами науково-педагогічних працівників у педагогічній взаємодії. Суб'єктно-діяльнісний підхід передбачає організацію підготовки суб'єктів освітнього процесу з опорою на модель майбутньої діяльності, зважаючи на їхній особистий досвід, соціально-психологічні, професійні та вікові особливості, забезпечує комплексне розв'язання основних проблем розвитку особистостей як суб'єктів творчої діяльності у ЗВО та сприяє їх становленню. Суб'єктно-діяльнісний підхід у професійній підготовці фахівців досліджував В. В. Ягупов, який вважає, що «найпродуктивнішим для усвідомлення проблеми особистості фахівця є суб'єктно-діяльнісний підхід, що спирається на аналіз її діяльності у фаховому середовищі, вплив професійної діяльності на формування провідних рис особистості фахівця»⁵.

Основна мета освітнього процесу – це розвиток навичок і вмінь суб'єктів освітнього процесу як суб'єктів навчання. Аналіз наукових джерел щодо зазначеної проблеми дає можливість виокремити певні напрями її дослідження: висвітлення сутності компетентнісного підходу до професійного розвитку майбутніх фахівців (І. Д. Бех⁶, О. В. Глузман⁷, В. І. Луговий⁸, Е. В. Лузік⁹, В. В. Ягупов¹⁰). Компетентнісний підхід передбачає як мету та результат навчання розвиток ключових компетентностей різного рівня. Професійна компетентність суб'єктів освітнього процесу

5 Ягупов В. В. Професійний розвиток особистості фахівця: поняття, зміст та особливості. *Наукові записки НаУКМА. Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота*. 2015. Т. 175. С. 22-28. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/NaUKMApp_2015_175_4.

6 Бех І. Теоретико-прикладний сенс компетентнісного підходу в педагогіці. *Педагогіка і психологія. Вісник АПН України*. 2009. № 2. С. 27–33.

7 Глузман О. В. Базові компетентності: їхня сутність та значення у життєвому успіху особистості. *Гуманітарні науки*. 2009. №1(17). С. 6–15.

8 Луговий В. І. Європейська концепція компетентнісного підходу у вищій школі та проблеми її реалізації в Україні. *Педагогіка і психологія*. 2009. № 2. С. 13–26.

9 Лузік Е. В. Інтегративний навчальний курс як теоретико-методологічна основа професійного становлення творчої особистості фахівця в системі вищої технічної освіти. *Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Педагогіка. Психологія*. 2010. Вип.1 (3). С. 4–13.

10 Ягупов В. В., Свистун В. І. Компетентнісний підхід до підготовки фахівців у системі вищої освіти. *Педагогіка*. URL://www.library.ukma.kiev.ua/e-lib/nz/nzv71_2007_pedagog/01_yagu_pov-w.pdf.

має залишатися ключовим інноваційно-творчим елементом у структурі їх майбутньої діяльності. Компетентнісний підхід дає змогу переорієнтувати хід професійного розвитку суб'єктів освітнього процесу на кінцевий результат, підпорядкувати зміст, форми, методи та прийоми навчання у ЗВО цільовим установкам, співвіднести їх із загальною метою фахової підготовки майбутнього фахівця.

Принцип поєднання наукової роботи з навчанням є дієвим чинником у формуванні майбутнього фахівця. Участь суб'єктів освітнього процесу у науковій роботі, введення дослідницьких елементів у різні форми навчальних занять є ефективним засобом подолання протиріччя між масовим характером підготовки у ЗВО і потребами розвитку в кожного суб'єкта освітнього процесу самостійності й ініціативи, індивідуального професіоналізму й творчих здібностей. Формування досвіду науково-дослідницької діяльності – один із компонентів вищої освіти. Організуючи освітній процес, необхідно органічно поєднувати соціально групові методи з творчим використанням індивідуального підходу до розвитку науково-пізнавальної активності. Протягом навчання важливо максимально розвинути творче мислення у суб'єктів освітнього процесу. У цьому напрямі суттєве значення має зміст науково-дослідницької діяльності суб'єктів освітнього процесу як у межах освітнього процесу, так і в позааудиторний час. Опосередкована, власне, педагогічна мета – це розвиток у суб'єктів освітнього процесу здатності здобувати й використовувати знання у процесі майбутньої професійної діяльності. Ці завдання досягаються тоді, коли в організації професійного розвитку широко застосовуються методи наукової творчості.

Принцип об'єктивності передбачає врахування дійсного стану речей, зменшення впливу суб'єктивного чинника в процесі ПР майбутніх фахівців; опору на розроблені критерії; неперекручування отриманих результатів. Цей принцип припускає також глибоке вивчення мотивації вступу суб'єктів освітнього процесу до ЗВО України. Визначення дійсної ціннісно-мотиваційної компоненти, що зумовлює вибір освітнього закладу і певної професії, дає змогу певним чином вирішити завдання відсіву тих майбутніх фахівців, які неспроможні за тих чи інших причин засвоювати навчальний матеріал під час ПР і в подальшому використовувати його за професійним призначенням. Аналіз елементів ціннісно-мотиваційної компоненти в процесі ПР фахівців ЗВО показує, що перевагу віддають тим

елементам ціннісно-мотиваційної компоненти, які базуються на міцній переконаності у правильності вибору і бажанні навчатися.

З принципом об'єктивності сполучається принцип рефлексії професійних обмежень. Цей принцип означає, що науково-педагогічні працівники, які здійснюють ПР майбутніх фахівців, мають нести відповідальність за наслідки своїх професійних дій, чітко знати межі своїх можливостей. Крім того, НПП мають використовувати лише перевірені та апробовані методи ПР, заздалегідь прогнозувати його результати, уникати дидактогенії та зводити до мінімуму ризик ненавмисного негативного впливу на суб'єктів освітньої діяльності.

Принцип всебічності вимагає зважати на наявність і різноманітність природжених і соціальних чинників, що формують майбутніх суб'єктів професійної діяльності. НПП мають намагатися більш повно охопити їх як особистостей. Професійний розвиток суб'єктів освітнього процесу буде ефективнішим, якщо зважати на певні суперечності їх особистісних характеристик і саморозвиток. Принцип всебічності дає змогу з усієї множини здібностей, професійно важливих якостей (ПВЯ) та психофізіологічних якостей (ПФЯ) майбутнього суб'єкта професійної діяльності вибрати найголовніші для його ПР супремального рівня.

Принцип всебічності сполучається з принципом розвитку, який визначає загалом методичну основу ПР майбутнього фахівця і ґрунтується на розумінні природи індивідуального світу «Я-концепції» особистості як динамічного явища, що постійно перебуває в стані руху, зміни. Згідно з цим принципом суб'єкт освітньої діяльності ЗВО розглядається як суб'єкт саморозвитку, що має тенденцію до подальшого розвинення та вдосконалення наявних ПВЯ та ПФЯ в процесі ПР та подальшої майбутньої діяльності. Принцип розвитку, крім того, дає змогу визначити змістовий баланс між наявними ПВЯ та ПФЯ фахівців, а також методичні підходи до організації процесу ПР. Застосування цього принципу під час ПР майбутніх фахівців у ЗВО потребує підходити до майбутнього суб'єкта діяльності не як до статичного, незмінного, раз і назавжди даного суб'єкта, а як до такого, що постійно й динамічно розвивається. Такий підхід дає змогу не тільки розкрити під час ПР його ПВЯ та ПФЯ, що відповідають профілю підготовки, а й визначити шляхи їх вдосконалення та розвитку у процесі ПР. Наприклад, сектор професійно-технологічної освіти Федерального Університету Парани (Бразилія) запровадив «Проект особистої та професійної орієнтації та розвитку» для керівни-

цтва та підтримки студентів щодо вирішення особистих та професійних проблем, які заважають їх біопсихосоціальному благополуччю. Зокрема Д. С. Нікель зазначає, що «інструменти та методики, які використовувалися, включали застосування психологічних тестів для діагностики, клінічні інтерв'ю, досвід та заходи з підвищення обізнаності. Дії цього проекту передбачають біопсихосоціальне благополуччя студентів та громади, щоб відобразити покращення міжособистісних стосунків як на особистому, так і на професійному рівні, зменшивши надмірні пропуски, невдачі, відкликання та залишення курсів»¹¹.

Застосування розглянутих принципів – умова необхідна, але недостатня для майбутньої ефективної професійної діяльності, оскільки її слід здійснювати, керуючись принципом технологічної послідовності. Цей принцип має передбачати, по-перше, своєчасне визначення та врахування ПВЯ та ПФЯ майбутніх суб'єктів професійної діяльності; по-друге, їх розвиток під час ПР; по-третє, своєчасне виявлення серед суб'єктів освітньої діяльності ЗВО тих, які не можуть якісно та ефективно виконувати навчальні завдання.

Слід зазначити, що на сучасному етапі та у зв'язку з переходом суспільства з постіндустріального до більш глобального, інтерактивного, і, як наслідок, до постійного збільшення інформаційного потоку треба додержуватися принципу неперервності під час ПР майбутніх суб'єктів професійної діяльності, оскільки «період піврозпаду компетентності» неухильно знижується, а це у свою чергу потребує оптимізації ПР суб'єктів освітньої діяльності до майбутньої діяльності. Нині цей термін скоротився до 5 років. Як зазначає Л. Мей, «поява індустрії 4.0 і епохи цифрових технологій великою мірою вплинули на попит щодо робочої сили у сфері інформаційних технологій. Очікується, що сектор вищої освіти оновиться з таким прогресом і підготує випускників, здатних відповідати новим вимогам галузі»¹².

Ці два принципи стосуються як змістовного, так і процесуального компонентів ПР суб'єктів освітнього процесу. Їх можна розглядати як похідні від принципу науковості, оскільки психологія та педагогіка, як і кожна

11 Nickel, D. C.; Seelent, J. F. C. (2021) Orientação e desenvolvimento pessoal e profissional: um projeto de apoio psicológico à comunidade do Setor de Educação Profissional e Tecnológica da Universidade Federal do Paraná. Revista de Educação Popular, Uberlândia, v. 20, n. 1, p. 201–213, 2021. DOI: 10.14393/REP-2021-52516. URL : <https://seer.ufu.br/index.php/reveducpop/article/view/52516>. Acesso em: 18 fev. 2024.

12 Mei Longwen, Feng Xiaojuan, Cavallaro Fausto (2023). Evaluate and identify the competencies of the future workforce for digital technologies implementation in higher education. Journal of Innovation & Knowledge. Vol. 8. Issue 4. Article 100445. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jik.2023.100445>.

наука, маючи свою систему, передбачають певну систему і послідовність професійного розвитку майбутніх фахівців України.

З вищезазначеними принципами сполучаються також такі принципи андрагогіки. Перший принцип андрагогіки полягає в тому, що відповідальність за результативність і науковість ПР майбутніх суб'єктів професійної діяльності разом з НПП і відповідними керівними структурами ЗВО однаковою мірою несуть і студенти. Студент ЗВО розглядається як добровільний суб'єкт ПР, що сприяє оптимізації технології цього процесу, а також розвиненню його ПВЯ та ПФЯ. Для успішного ПР та подальшої професійної діяльності необхідно коригувати зміст та методи ПР.

Другий принцип ґрунтується на тому, що особистісні та професійні потреби стимулюють бажання вдосконалювати рівень ПР суб'єктів освітнього процесу, що у свою чергу корелює перелік необхідних їм ПВЯ та ПФЯ. В умовах зміни суто професійних потреб майбутньої діяльності ЗВО має бути готовий дещо змінити зміст і технологію ПР майбутніх суб'єктів професійної діяльності відповідно до їх запитів і потреб.

Третій принцип андрагогіки зумовлюється тим чинником, що вища освіта має порушувати проблеми евристичного, інноваційного підходу до ПР суб'єктів освітнього процесу для створення якісно нових технологій його організації, з обов'язковим урахуванням потреб тих суб'єктів освітнього процесу, які задіяні в цих процесах. Такий підхід на сучасному етапі є актуальним щодо кожної ланки зазначеного процесу, а під час роботи із студентами ЗВО є особливо важливим, коли в систему ПР втілюється ідея суб'єкт-суб'єктної андрагогіки, що сприяє суттєвому поліпшенню якості та підвищенню ефективності інноваційних програм і методик ПР та збільшує взаємну відповідальність сторін, які беруть участь у цьому процесі.

Для того щоб розглянуті принципи андрагогіки якісно працювали на етапі ПР майбутніх суб'єктів професійної діяльності, необхідно враховувати, що професійна освіта спирається на принцип практичної спрямованості, який полягає в розумінні зв'язків і залежностей між пізнанням дійсності, наслідком якої є теорія, та практикою. Під час проведення теоретичних занять майбутні суб'єкти професійної діяльності мають здобувати професійні знання, а на практичних заняттях – навчитись ефективно діяти в складних умовах.

Розглянуті вище наукові принципи доповнюються принципом комплексності та принципом професійної цінності. Застосування принципу

комплексності в процесі ПР суб'єктів освітнього процесу є ефективним, якщо брати до уваги те, що їх майбутня професійна діяльність пов'язана з людьми, психологічними процесами особистості та особливостями їх прояву. Основою цього принципу є виявлення таких ПВЯ та ПФЯ у майбутніх суб'єктів професійної діяльності, які найкращим чином відповідають процесу їхнього ПР та майбутньої діяльності і від яких можна очікувати професійної компетентності супремального рівня та корисності в майбутньому.

Принцип професійної цінності передбачає, що результати ПР суб'єктів освітнього процесу використовуються, по-перше, для відбору випускників з професійною компетентністю супремального рівня, яка у разі наповнення відповідними інтелектуальними, морально-діловими, емоційно-вольовими, комунікативними та індивідуально-психологічними якостями дасть можливість їм ефективно та свідомо виконувати професійні обов'язки, по-друге, для цілеспрямованого вдосконалення змісту і методик ПР, корекції особистості майбутнього суб'єкта професійної діяльності, регламентації навчального навантаження тощо.

З доцільністю та необхідністю використання нормативних документів щодо вищої освіти України пов'язано принцип актуальності, оскільки успішність професійного розвитку та ефективність майбутньої діяльності суб'єктів освітнього процесу залежить від рівня їхньої професійної та загальноосвітньої компетентності, моральних якостей, стану здоров'я, соціокультурного рівня, професійно важливих та психофізіологічних якостей і фахового спрямування.

До наведених принципів можна додати такі:

- принцип адаптивності має бути гнучким, щоб забезпечити ПР суб'єктів освітнього процесу із супремальним рівнем професійної компетентності, здатних «навчатися, критично та системно мислити, програмувати, працювати в умовах невизначеності, креативності, міжгалузевої комунікації, мультикультурності та володіння кількома, у тому числі англійською, мовами. Світовими трендами майбутнього є міждисциплінарність (мультидисциплінарність) освітніх і дослідницьких програм, свобода вибору і формування індивідуальної освітньої траєкторії»¹³;

13 Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки. Розпорядження КМУ від 23 лютого 2022 р. № 286-р. Київ. Урядовий кур'єр офіційне видання від 15.04.2022. № 87. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-%D1%80#Text>.

- принцип обґрунтованості змісту і методик ПР суб'єктів освітнього процесу вимагає їхньої відповідності сучасним тенденціям розвитку психології, педагогіки та інформаційних технологій, що передбачає залучення та використання знань із суміжних галузей науки. А це у свою чергу висуває підвищені вимоги до змісту та реліабільності кожної з методик, що використовуються під час ПР і, відповідно, створює сприятливі умови для всебічного розвитку їх ПВЯ та ПФЯ у майбутніх суб'єктів професійної діяльності та досягнення ними супремального рівня ПР. Вимоги обґрунтованості також стосуються організації та проведення заходів ПР, тобто методичного аспекту освітнього процесу;
- принцип законності полягає в тому, що ПР суб'єктів освітнього процесу розробляється відповідно до чинного законодавства України та відомчих нормативно-правових актів і вимагає від суб'єктів зазначеного процесу дотримання їх вимог, норм професійної етики, конституційних прав і свобод громадян;
- принцип оптимізації ПР суб'єктів освітнього процесу полягає у виборі таких методик підготовки, які забезпечували б супремальний рівень ПР і достовірний результат щодо його оцінювання. Принцип оптимізації також передбачає підвищення ефективності підготовчого процесу за рахунок найбільш доцільного, ефективного та відповідного цілям комплексу методик.

Основа цього принципу полягає в такому:

- комплексному підході до процесу професійного розвитку суб'єктів освітнього процесу;
- конкретизації завдань ПР суб'єктів освітнього процесу, зважаючи на специфіку майбутньої професійної діяльності;
- чіткому визначенні змісту ПР суб'єктів освітнього процесу шляхом виокремлення фахового напрямку;
- доборі таких методик ПР, які дають змогу найбільш успішно вирішувати поставлені завдання за визначений термін;
- доборі таких організаційних форм і умов ПР майбутніх фахівців, які дають змогу диференціювати процес та найбільш успішно вирішувати поставлені завдання у визначений термін;
- раціональному поєднанні регулювання і корегування перебігу процесу ПР суб'єктів освітнього процесу;

- аналізі отриманих результатів щодо оцінювання рівня ПР суб'єктів освітнього процесу та витрат навчального часу за критеріями оптимальності;
- принцип діяльнісного підходу передбачає тотожність заходів ПР суб'єктів освітнього процесу потребам України, які зумовлені динамікою суспільно-політичного життя країни та специфікою майбутньої професійної діяльності і вимагає від суб'єктів процесу ПР особливо ретельного добору інноваційних методик підготовки, коригування його змісту та вивчення тих якостей (анти-ПВЯ та анти-ПФЯ), які перешкоджають ефективній професійній підготовці та майбутній професійній діяльності.

Можна зауважити, що ефективне використання науково обґрунтованих принципів є методологічним підґрунтям ПР суб'єктів освітнього процесу ЗВО, яке забезпечуватиме неперервність, узгодженість і доступність заходів та спільність науково-методичних підходів, єдність шляхів і методів реалізації системи ПР, орієнтуватиме НПП на створення і тривале підтримування рівноваги між професійною ефективністю та соціальною й економічною доцільністю як необхідних умов оптимального функціонування системи професійного розвитку кадрів для України.

Отже, на початковому етапі для досягнення суб'єктами освітнього процесу супремального рівня ПР необхідно вживати таких заходів:

- враховувати, що виконання навчальних завдань, особливо у воєнний час, висуває до стану здоров'я суб'єкта освітнього процесу підвищені вимоги, оскільки задовільний стан здоров'я і високий рівень фізичного розвитку дає йому змогу успішно й у відведені терміни опанувати обрану професійну діяльність;
- здійснювати індивідуальний підхід до оцінювання рівня професійної придатності за станом здоров'я з урахуванням індивідуально-особистісних особливостей та рівня мотивації суб'єктів освітнього процесу до ПР та майбутньої діяльності;
- визначати стартовий рівень ПР фахівців, спрямований на виявлення осіб, рівень яких може забезпечити успішну підготовку та ефективне виконання професійних обов'язків (визначення цього рівня здійснюється за допомогою спеціальних методик, зокрема призначених для оцінювання рівня психофізіологічного та загального розвитку);

- визначати ті морально-психологічні властивості суб'єкта освітнього процесу, зокрема спрямованість і мотивацію у вигляді прагнень, інтересів, цілей, моральних цінностей тощо, які відображають його готовність і прагнення якісно виконувати свої професійні обов'язки і які потрібні для його успішної діяльності в системі суб'єкт-суб'єкт (проводиться анкетування, бесіда, спостереження, а також певні особистісні опитувальники).

Крім того, на початку ПР суб'єктів освітнього процесу слід приділити особливу увагу визначенню рівня розвитку їх індивідуальних здібностей, психофізіологічних якостей і можливостей в ході опанування професійними знаннями, навичками й уміннями. Вони забезпечують успішність ПР у встановлені терміни та ефективність подальшої майбутньої діяльності. У системі професійного розвитку цей елемент посідає особливе місце. На основі психофізіологічних якостей суб'єкта освітнього процесу можна кількісно охарактеризувати його професійно важливі якості. Вони мають досить високу прогностичність. Але слід мати на увазі, що психофізіологічне обстеження не замінює інших видів прогнозування успішності як ПР, так і загалом професійної придатності, можливості досягнення супремального рівня професійної компетентності.

DOI: 10.51587/9798-9895-14625-2024-117-144-155